
Budoucnost má jméno školné

Budoucnost má jméno školné

Ekonomika roste a země bohatne. Vděčíme za to kombinaci čerstvých zahraničních investic a vysoké zaměstnanosti středoškolsky vzdělaných lidí.

Na druhou stranu ovšem naše hospodářství vykazuje neobvykle velký podíl lidí zaměstnaných v průmyslu a nízké výdaje na výzkum a vývoj. Jaké tedy budou zdroje našeho dalšího růstu?

Naděje ve slepé uličce

Na rozdíl od třeba Polska či Maďarska se Česko už dnes těší poměrně vysoké míře zaměstnanosti. Celková produkce u nás tedy už u nás nebude moci rychle růst pouze díky zapojení větší části populace do pracovního procesu.

Náklady práce přitom zákonitě porostou díky růstu mezd a posilování koruny a daně neklesnou, protože budeme platit chybějící peníze pro celou jednu generaci. Středoškolsky vzdělané profese tak v budoucnosti budou čelit levnější konkurenci z východu a nebudou tahounem růstu.

Další nárůsty produktivity, konkurenceschopnosti a budoucí ekonomický růst tak mohou přijít jedině díky investicím do kapitálu s vysokou přidanou hodnotou - kapitálu, který využívá vysoce vzdělanou pracovní sílu. V globální ekonomice jde ale nejvyspělejší kapitál tam, kde je dostatek vzdělaných lidí, a my jsme zdědili velmi nízké zastoupení univerzitního vzdělání v populaci.

To se naštěstí začíná měnit. Vysokoškolský systém se totiž v posledních letech tak nafoukl a populační ročníky potenciálních studentů tak scvrkly, že na vysoké školy u nás dnes nastupuje již podobné procento mladých lidí jako v zemích OECD. Stačí pár generací a vyspělé ekonomiky v počtech diplomů doženeme.

Až sem to vypadá nadějně: měli jsme problém, ale daří se nám ho řešit. Jenže dnešní plošný model expanze veřejného vysokého školství nás dovedl do slepé uličky.

Za prvé dáváme na vysokoškolské studium stále málo peněz. I po započtení rozdílů v kupní síle měn dosahují výdaje na studenta v ČR úrovně asi 60 procent průměru zemí OECD. Před námi jsou nejen nejvyspělejší země, ale i Portugalsko, Korea či Brazílie.

Za druhé školy čelí soustavnému převisu zájmu o studium a státní systém jeho financování funguje tak, že školy mají jen mizivou motivaci poskytovat kvalitní služby. Obrovské množství studentů nedokončuje programy, do kterých se zapsali (a za které stát zaplatil, takže nezbylo na další žadatele) nebo (zdarma) studuje více programů stejné úrovně.

Elity a masa

Je příznačné, že vyčíslení neefektivností při utrácení státní podpory studií není k dispozici. Plýtvání je ale pravděpodobně tak rozsáhlé, že by jeho eliminace mohla přiblížit nabídku poptávce. Školy by tak musely začít o studenty soutěžit a nabízet jim kvalitnější služby.

Rozmach vysokoškolského vzdělání také vede k nářkům na snižující se kvalitu vzdělanosti. Je samozřejmé, že pokud na vysoké školy jde pouze desetina populace, jedná se o ty nejnadanější a univerzitní diplom pak může být spíše odrazem selekce elit než kvality vzdělání.

Čím větší část populace získá univerzitní diplom, tím nižší je průměrné nadání absolventa. Na druhou stranu je důležité si uvědomit, že užitečné jsou i nižší formy vysokoškolského vzdělání. Vědecké studie přesvědčivě dokazují pozitivní vliv terciárního vzdělání na produktivitu u většiny populace, ne jen u elit.

Zdroj příštího blahobytu

Dnes existuje reálná šance přiblížit nabídku vysokoškolského vzdělání poptávce. Pokud bude zavedeno školné, které odráží kvalitu poskytovaných služeb, systém se dál bude řídit sám a tržně. Což je ostatně - i podle mezinárodních zkušeností - jediný osvědčený způsob, jak provozovat masový a diverzifikovaný systém terciárního vzdělání.

Bez reformy univerzitního financování kvalita a efektivnost vysokých škol jen tak nestoupne a my všichni přijdeme o budoucí zdroj blahobytu.

Plošná expanze veřejného vysokého školství nás dovedla do slepé uličky. Bez školného se z ní nedostaneme.